УДК 658.5:656.078

Д-р екон. наук О.Г. Дейнека,
В.В. Культенко

СИСТЕМА ПЛАНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Підвищення ефективності діяльності підприємства ґрунтується на досягненнях науки і техніки, передового, вітчизняного і зарубіжного досвіду. Наскільки цілеспрямованіше та ефективніше використовуються новітні досягнення науки і техніки, які є першоджерелами розвитку продуктивних сил, настільки успішніше вирішуються пріоритетні (щодо виробничих) соціальні завдання життєдіяльності суспільства.

Науково-технічний прогрес (НТП) у буквальному розумінні означає безперервний процес розвитку науки і техніки; у ширшому суттєво-змістовому значенні – це постійний процес створення нових і вдосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва та кінцевої продукції з використанням досягнень науки.

НТП можна тлумачити також як процес нагромадження та практичної реалізації нових наукових і технічних знань, цілісну циклічну систему "наука-техніка-виробництво", що охоплює кілька стадій: фундаментальні теоретичні дослідження; прикладні науково-дослідні роботи; дослідно-конструкторські розробки; освоєння технічних нововведень; нарощування виробництва нової техніки до потрібного обсягу, її застосування (експлуатація) протягом певного періоду; техніко-економічне, екологічне й соціальне старіння виробів, їхня постійна заміна новими, ефективнішими зразками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку економічного потенціалу підприємств та організаційно-технічного розвитку широко досліджені в роботах вітчизняних учених у цій галузі (О.І. Амоші, І.Р. Бузько, А.Е. Воронкової, О.В. Князя, В.М. Геєця, А.В. Гриньова, С.М. Ілляшенка, О.Є. Кузьміна, В.В. Максимова, Л.І. Федулової). Технічний та економічний розвиток підприємств є взаємопов'язаним та відбувається в результаті взаємодії нових технічних можливостей і суспільних потреб.

Комплексний підхід до дослідження проблем технічного та економічного розвитку можна виявити в роботі А. Анчишкина, який досліджував НТП в єдності різних аспектів технологічних, економічних, наукових і соціальних змін, супроводжуючих технологічні зрушення. Систематичні дослідження нерівномірності техніко-економічного розвитку ведуться в

рамках теорій довгих хвиль економічної кон'юнктури Н.Д. Кондратьева.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Система планування організаційно-технічного розвитку на підприємстві включає комплекс різноманітних планів, які взаємодіють один з одним та спрямовані на здійснення за цілями, предметом, рівнями, змістом та періодом планування. Важливо виділити фактори, які визначають склад та зміст цього комплексу: організаційна структура та профіль інноваційної діяльності підприємства; склад інноваційних процесів, які здійснюються; рівень кооперації при їх проведенні, масштаби та постійність інноваційної діяльності.

Формування цілей статті. Метою даної статті є теоретичне обгрунтування необхідності формування ефективної системи планування організаційно-технічного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження й обгрунтовування одержаних наукових результатів.. Основні техніко-економічні показники рівня виробництва та продукції, що випускається, відбивають рівень продукції, стан знарядь праці, ступінь досконалості застосовуваної технології, рівень механізації й автоматизації виробництва та ефективність заходів плану технічного розвитку.

Планування організаційно-технічного розвитку підприємства проводиться в декілька етапів:

- перший етап – визначаються головні завдання підприємства на плановий період, проводиться комплексний аналіз технічного й організаційного рівня виробництва й економічних показників, уточнюються ресурси, які характеризують технічний розвиток;

- другий етап – виходячи з вивчення досвіду інших підприємств, результатів кінцевих науково-дослідних робіт та першого етапу, виявляються можливості розширення впровадження основних напрямів науково-технічного прогресу: вдосконалення технології та продукції, яка випускається, застосування нових технологічних процесів і прогресивних матеріалів, механізація й автоматизація виробництва та ін. На цьому етапі визначаються кількісні завдання підрозділами підприємства з технічного й організаційного розвитку;

- третій етап – проводяться інженерні та економічні розрахунки, організовуються конкурси та огляди пропозицій працівників підприємства, проводиться відбір і техніко-економічна оцінка заходів;

- на заключному етапі плани підприємства та його підрозділів взаємопов’язуються, документально оформляються, затверджуються й доводяться до виконання.

Технічний та організаційний розвиток розглядаються як напрями єдиного процесу, де технічний розвиток виступає визначальним та безпосереднім чинником зростання ефективності виробництва – він визначає динамічну основу розвитку підприємства, а організаційний розвиток забезпечує реалізацію створених технічно-потенційних можливостей інтенсифікації виробничо-трудових процесів, тобто веде до зміни форми процесу розвитку.

Планування організаційно-технічного розвитку здійснюється за допомогою таких методів:

- науково-технічне програмування;

- продуктово-тематичне планування інновацій;

- об’єктивно-календарне планування;

- виробниче планування інновацій.

Технічний розвиток виробництва відображає процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємств, що має бути постійно зорієнтованим на кінцеві результати його виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності.

Технічний розвиток як суб’єкт організаційно-економічного управління охоплює різноманітні форми, які мають

відображати відповідні стадії процесу розвитку виробничого потенціалу і забезпечувати просте та розширене відтворення необоротних активів підприємства. Із сукупності форм технічного розвитку доцільно виокремлювати такі, що характеризують, з одного боку, підтримування техніко-технологічної бази підприємств, а з іншого – її безпосередній розвиток через удосконалення й нарощування виробництва. Основні показники технологічного рівня підприємства групуються за такими ознаками:

1) ступінь технічної оснащеності праці (фондоозброєність праці, енергоозброєність праці);

2) рівень прогресивності технології (структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів);

3) технічний рівень устаткування (продуктивність (потужність), надійність, довговічність, питома металомісткість, середній строк експлуатації, частка прогресивних видів обладнання в загальній кількості, частка технічно та економічно застарілого обладнання в загальному парку);

4) рівень механізації та автоматизації виробництва (ступінь охоплення робіт механізованою працею, частка обсягу продукції, що виробляється за допомогою автоматизованих засобів праці).

Для поглиблення аналітичної оцінки рівня технічного розвитку підприємства, необхідність у проведені котрої, як правило, виникає за розробки спеціальної перспективної програми, потрібно застосовувати також інші показники, включаючи ті з них, що характеризують галузеві особливості виробництва, а саме:

– механоозброєність праці (відношення середньорічної вартості машин та устаткування до кількості робітників у найбільшій зміні);

– коефіцієнт фізичного спрацювання устаткування;

– коефіцієнт технологічної оснащеності виробництва (кількість застосовуваних пристроїв, оснастки та інструментів у розрахунку на одну оригінальну деталь кінцевого виробу);

– рівень утилізації відходів виробництва;

– рівень забруднення природного середовища;

– ріст екологічно-чистої продукції.

Процес економічного управління технічним розвитком підприємства зазвичай включає такі основні етапи:

– встановлення цілей – визначення, ранжування, виокремлення пріоритетів;

– підготовчий етап – аналіз виробничих умов, підготовка прогнозної інформації;

– варіантний вибір рішень – розроблення, вибір критерію та оцінка ефективності можливих варіантів;

– програмування (планування) робіт – узгодження вибраних і прийнятих рішень, їхнє інтегрування в єдиний комплекс заходів у межах програми технічного розвитку підприємства на найближчу та віддалену перспективу;

– супроводження реалізації програми – контроль за виконанням передбачених програмою заходів, проведення необхідного коригування програм.

Цілі та пріоритети технічного розвитку треба визначати згідно із загальною стратегією підприємства на тому чи іншому етапі його функціонування. Конкретні стратегічні напрями технічного розвитку можуть бути пов’язані з вирішенням таких проблем:

– підвищення якості виготовлення продукції, забезпечення її конкурентоспроможності на світовому й вітчизняному ринках;

– розроблення й широке впровадження ресурсозберігаючих (насамперед енергозберігаючих) технологій;

– скорочення до максимально можливого рівня витрат ручної праці, поліпшення її умов і безпеки;

– здійснення всебічної екологізації виробництва згідно із сучасними вимогами до охорони навколишнього середовища.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у вказаному напрямі. Отже, планування організаційно-технічного розвитку (ОТР) підприємства безпосередньо пов'язане з його інноваційною діяльністю, а результати останньої знаходять своє відображення в організаційно-технічному рівні виробництва. Головним недоліком діючого нині в Україні порядку розроблення програми (планів) технічного розвитку підприємства є механічне "підсумовування" різних пропозицій, брак їхньої реальної інтеграції в єдиний цілеспрямований комплекс заходів. Подолати цей недолік дає змогу попереднє опрацювання програми (плану) технічного розвитку в так званому режимі групової роботи. Мета такої роботи полягає в реальному перегляді та узгодженні пропозицій, що рекомендуються для включення до проекту програми (плану). Під час оцінювання проектів розглядають не тільки їхні технічні та фінансово-економічні результати, а й соціальні та екологічні наслідки.

Список літератури

1. Бузько, И.Р. Стратегический потенциал и формирование приоритетов в развитии предприятий [Текст] / И.Р. Бузько, И.Е. Дмитренко, Е.А. Сущенко. – Алчевск: Изд-во ДГМИ, 2002. – 216 с.

2. Нельсон, Р. Эволюционная теория экономических изменений [Текст] / Р. Нельсон, С. Уинтер. – М.: Дело, 2002. – 536 с.

3. Анчишкин, А.И. Наука-техника-экономика [Текст] / А.И. Анчишкин. – М.: Экономика, 1986. – 342 с.

4. Максимов, В.В. Економічний потенціал регіону (аналіз, оцінка та використання) [Текст] / В.В. Максимов. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. — 346 с.

5. Глазьев, С.Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития [Текст] / С.Ю. Глазьев. – М.: ВлаДар, 1993. – 310 с.

Ключові слова: організаційний розвиток, технічний розвиток, система планування, ефективність планування розвитку.

Анотації

Стаття присвячена питанням удосконалення системи планування організаційно-технічного розвитку на підприємстві. Виділено фактори, які визначають склад та зміст цього комплексу.

Статья посвящена вопросам совершенствования системы планирования организационно-технического развития на предприятии. Выделены факторы, определяющие состав и содержание этого комплекса.

This article is devoted to the improvement of organizational-technical planning of the company. The factors that determine the structure and contents of this complex.